

SAHİH NESEPTEN DOĞAN KANUNLAR İHTİLAFI

Doç. Dr. Emine AKYÜZ*

GİRİŞ

Devletler Hususî Hukukunun esas konusu olan kanun ihtilâfları teşriî yetki ve kazaî yetki ihtilâfları olmak üzere iki kısımda mütalaâ edilir. Teşriî yetki ihtilâflarında yabancı unsuru ihtiva eden bir hukukî münasebet veya muamelede birden ziyade devlet kanununun yetkili olması, kazaî yetki ihtilâflarında ise yabancı unsuru ihtiva eden bir hukukî münasebet veya muamele hakkında birden ziyade devlet mahkemesinin yetki iddiâ etmesi bahis konusudur.

Hususî Hukuk münasebetlerinin Devletler Hususî Hukukunun konusunu teşkil edebilmesi için yabancı unsuru ihtiva etmeleri gerekir. Bizim konumuz bakımından yabancı unsur tarafların vatandaşlığının hâkimin mensup olduğu devletin vatandaşlığına yabancı olması şeklinde tezahür eder.

Biz bu tetkikimizde **sahih nesepten doğabilecek kanun ihtilâflarının nasıl halledileceğini** inceleyeceğiz.

İncelememizin birinci kısmında nesep hakkında bazı genel bilgiler vereceğiz. İkinci kısımda **sahih nesepten doğan teşriî yetki ihtilâfları üzerinde** duracağız.

Ayrıca, yetkili kanunun tatbikini engelleyen amme intizamı, atıf, vasıf ihtilâfları ve ön sorun müesseselerine de değineceğiz.

(*) Eğitim Yönetimi ve Teftiş Bölümü Öğretim Üyesi.

I. KISIM

A) NESEP KAVRAMI VE TARİFİ

Geniş ve tabii anlamda nesep bir kimsenin kendi usullerine nisbetidir. Diğer bir deyimle, biri diğerinden aralıksız gelen iki insan arasındaki bağlantıdır.

Nesebi geniş ve tabii mânasında aldığımızda Medeni Kanununun 17. mad. 1. fıkrasında ifade edilen nesil kavramı ile karışır.

Medeni Kanunumuzun Aile Hukuku kitabında tanzim edilen nesep daha dar ve Hukuki bir anlamda ele alınmıştır. Dar ve Hukuki anlamda nesebi "Ana veya baba ile çocuk arasında hısımlık münasebetidir" şeklinde tarif etmek mümkündür.¹

Burada bahis konusu olan husus şahsen bütün ecdadı ile değil, sadece ana babası ile olan hısımlık münasebetidir.

B) NESEBİN NEVİLERİ

Nesep, muhtelif bakımlardan tasnif edilmiştir.² Bununla beraber nesebin çocuk ile ana baba arasındaki tabii ve hukuki bağı ifade ettiği nazara alınarak yapılan en önemli tasnifi tabii ve hukuki bir münasebet olarak yapılan tasnifidir.

1° Tabii münasebet olarak nesep

Çocuk ile ana baba arasındaki nesep münasebetine tabii nesep denir. Zira, çocuk bu nevi nesep münasebetinde biyolojik ve tabii bir münasebetin mahsülüdür.

Çocuk, bir erkekten olduğu ve bir kadından doğduğu için tabii nesep ana ve baba bakımından ayrılarak tetkik edilir.

Ana bakımında tabii nesep, sahih ve gayri sahih nesep olmak üzere ikiye ayrılır.

Baba bakımından tabii nesep ise, sahih, gayri sahih ve sadece tabii nesep olmak üzere üçe ayrılarak tetkik edilir. (Mk. mad. 291 vd., 295 vd.).³

2° Hukuki münasebet olarak nesep

Medeni Kanunumuzun tanzim tarzına uyarak nesebi Hukuki bakımdan şöyle bir tasnife tabii tutmak mümkündür.

(1) Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet: Aile Hukuku, Cüz. 2, İst. 1965, sf. 312.

(2) İnan, Ali Naim: Çocuk Hukuku, İst. 1968, sf. 106 vd.

(3) Daha geniş bilgi için bakınız. İnan, age, sf. 106 vd.

SAHİH NESEPTEN DOĞAN KANUNLAR İHTİLAFI

a — Sahih Nesep

aa) Doğumdan itibaren sahii nesep⁴

Medenî Kanunumuzun 241. maddesi sahii nesep konusunda bir karine vaz etmiştir. "Evlilik mevcut iken veya zevalinden itibaren 300 gün içinde doğan çocuğun babası kocadır". O halde evlilik süresince veya evliliğin sona ermesinden itibaren 300 gün içinde doğan çocuğun nesebi sahihtir.

bb) Tashih edilmiş nesep

Bir çocuğun doğumdan itibaren sahii olmayan nesebini sonradan düzeltmek mümkündür. Kanun koyucu bir taraftan evlilik dışı münasebetleri meşru bir aileye çevirmek, diğer taraftan da bu münasebetler neticesinde doğan çocukları daha iyi bir sosyal duruma koymak nedenleri ile nesebin tashihi müessesesini kabul etmiştir⁵.

Sahii ve gayri sahii nesep farkı gözetmeyen Hukuk sistemleri için nesebin tashihi müessesesi de bahis konusu olamaz⁶. Bu farkı gözetilen ülkelerde nesebin tashihi genellikle evlenme, hâkimin hükmü ve idarî tasarruf (hükümdarın emirnamesi) ile gerçekleşmektedir.

Medenî Kanunumuza göre nesep ana-babanın sonradan evlenmesi ve hakim hükmü ile olmak üzere iki şekilde düzeltilebilir. Bir de idarî yoldan nesebin tashihi müessesesi vardır ki bu muayyen zamanlarda özel olarak çıkarılan kanunlarla mümkün olur⁷.

b — Gayri sahii nesep

Sahii nesebin temel şartı evlilik bağı olduğuna göre, aralarında böyle bir bağ bulunmayan kadınla erkeğin cinsî münasebetlerinden dünyaya gelen çocuk, evlilik dışı veya sahii olmayan nesepdir. Bu çocukla ana arasındaki gayri sahii nesep bağı doğumla kurulur MK. (Mad. 290).

Ana bakımından gayri sahii nesepi sayılan çocuklar, ancak baba tarafından tanınır veya hâkim babalığa hükmederse, baba tarafından gayri sahii nesepi sayılır.

(4) Geniş bilgi için bkz: Tekinay, Selâhattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, İstanbul 1978, s. 369 v.d.

(5) İnan, A.N.; age., sf. 156.

(6) Evlilik içi çocuklarla evlilik dışı çocuklar arasında fark gözetilmesi özellikle son yıllarda batı hukuklarında terk edilmiştir. 1969 yılında Almanya'da ve İngiltere'de 1972 yılında Fransa'da, 1978 yılında da İsviçre'de evlilik içi çocukların hukuki durumları geniş ölçüde evlilik içi çocuklarına yaklaştırılmıştır.

(7) Nesep tashihi çeşitleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. İnan, age., sf. 157-160 vd.

II. KISIM

SAHİH NESEPTEN DOĞAN (TEŞRİİ YASAMA) YETKİ İHTİLÂFLARI

A) GENEL OLARAK

Ahkâmı şahsiye, kişinin hal ve ehliyetine ilişkin hükümlerin tümüdür. Hal ile ilgili hükümler bir kimsenin hüviyetini ve aile içerisindeki durumunu, ehliyet ise bir kimsenin hak sahibi olabilme ve haklarını kullanabilme kabiliyetini ifade eder. Bu itibarla, evlenme, boşanma ve nesep gibi hususlar kişinin haline taallük ederken, haklardan istifade ve onların kullanılmasını düzenleyen hükümler de kişinin ehliyetini ilgilendirir⁸.

Bir ferdi ana babasına bağlayan hukukî rabıtayı ifade eden nesebe şahsî kanunun uygulanması hususunda doktrin ve mahkeme içtihatlarında fikir birliği vardır denebilir.

Kendilerine bir takım hukukî neticeler bağlanan şahsî halin unsurlarının bir bütün olarak ele alınması ve tek bir kanuna tabii tutulması icap eder⁹.

Ahkâmı şahsiyenin tek bir kanuna-şahsî kanuna-(Lex Personalis) tabii tutulması üzerinde ittifak edilmekle beraber şahsî kanunun hangi kanun olacağı konusunda muhtelif görüşler vardır¹⁰.

Başka bir deyişle, şahsî kanunun tayininde şahsî devlete bağlayan tâbiyet bağı mı esas alınacaktır, yoksa ikametgâh mı rol oynayacaktır¹¹?

XVI. nci yüzyıldan itibaren Postglossatörlerin temellerini attıkları statü nazariyesi taraftarları statüleri şahsî, emredici, tamamlayıcı ve yasaklayıcı gibi birtakım sınıflara ayırmışlardır. Bunlardan, Fransız statü mektebinin başta gelen temsilcilerinden D'Ar-

(8) Uluocak, Nihal Erdener: Devletler Hukukunda Bağlama Kaldeleri Notları, İst., 1968, s. 4.

(9) Berki, Osman Fazıl: Devletler Hususî Hukuku Cilt II, "Kanun İhtilâfları, Ank. 1963, sf. 121.

(10) Altuğ, Yılmaz: Devletler Hususî Hukuku bakımından mülteciler İst., 1967, sf. 128.

(11) Berki, O.F.: DHH. Sf. 121.

gentré, kendinden önce mevcut olan statü ayırımlarından sadece aynı, şahsî ve karma statü ayırımını benimsemiştir. Şahsî statüler velâyet, vesayet, rüşt gibi tamamen şahsın hal ve ehliyetini düzenleyen statülerdir. D'Argentré ahkâmı şahsiyeye ilişkin konularda yetkili statüyü ikametgâh kanunun esasından hareket ederek tesbit etmiştir.

Anglo- Amerikan Hukukunu etkilemiş olan Hollanda statücülerinde de statüleri aynı ve şahsî olmak üzere ikiye ayırmışlardır.

Fakat Hollanda mektebi şahsî statülere ilişkin yabancı kanunların uygulanmasının dayandığı prensip bakımından Fransız ve Alman statücülerinden ayrılmıştır. Yabancı kanunun uygulanmasını Fransız ve Alman Mektebi adalet fikrine istinat ettirdiği halde Hollanda Mektebi mensupları devletlerarası mücemele esasına istinat ettirmişlerdir¹².

İtalyan mektebi ahkâmı şahsiye alanında milli kanuna yetki tanınması yanlısıdır. Bu nazariye taraftarı müelliflere göre milliyet Devletler Hukukunun temel unsurlarındandır¹³. Kanunlar şahıslar için hazırlanır ve hazırlanırken o milletin örf-adet ve gelenekleri nazarı itibare alınır. Bu sebeple bir devlete tabi olan şahıslar nazara alınarak yapılan kanunlar başka bir devletin tebasına uygulanamaz; o devlete mensup şahıslar nereye giderse gitsin onları takip eder.

Bununla beraber bu müellifler kanunları kişisel çıkarlara hizmet eden kanunlar ve kamu yararına olan kanunlar olmak üzere ikiye ayırır. Kişisel çıkarlara hizmet eden kanunlar ülke dışı nitelikte, kamu yararına olan kanunlar da ülkesel niteliktedir¹⁴.

(12) Statü Nazariyesinin etkisi altında kalan kanunlar: 1756 tarihli Bavyera Kanunu, 1794 tarihli Prusya Genel Medeni Kanunu, 1804 tarihli Fransız Medeni Kanunu, 1811 tarihli Avusturya Medeni Kanunu ve 1330 (1914) tarihli Memaliki Osmaniyede bulunan ecnebilerin Hukuk ve vezayifi Hakkında Muvakkat Kanundur. Bunlardan bilhassa Fransız Medeni Kanunu statücülerin yaptığı aynı ve şahsî kanun ayırımına aynen uymuştur. Adı geçen kanunun 3. maddesi Ahkâmı şahsiyeye ilişkin konularda milli kanuna yetki tanımaktadır. Bu suretle ikametgâh kanunundan hareket eden D'Argentré ve ona bağlı diğer müelliflerden ayrılmış bulunmaktadır.

1330 tarihli Muvakkat Kanununun 2 ve 4. maddelerinde statü nazariyesinin etkisi altındadır Göğer, Erdoğan: Devletler Hususî Hukuku (Kanunlar İhtilâfı) Ank. 1968, sf. 26-25.

(13) Fişek, H.: Gayri sahih nesepten doğan kanunlar ihtilâfı, İst. 1954., sf. 24.

(14) Göğer, E.: age., sf. 29.

Kanunlar ihtilâfı alanında Kara Avrupasının meşhur iki nazariyesini kısaca naklettikten sonra, Anglo-Amerikan Hukuklarında görülen akımlardan da kısaca bahsetmek yerinde olur.

Meşhur Amerikan Hukukçusu Joseph Beale, siyasi bir toplumun bulunduğu her yerde o toplumda vukua gelecek ihtilafları halletmek için bir hukuk sisteminin de olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu itibarla, arazisi olmayan göçebe milletlerde arazinin kanunu değil, halkın kanunu bahis konusu olur.

Haklar, kanunlar tarafından yaratıldığı için, hakkı yaratan kanunun tesbiti lâzımdır. Ahkâmı şahsiyeyi ilgilendiren bir hakkın yaratılması genellikle ilgilinin ikametgâhı kanununa aittir. Zira, şahsî hal esas itibariyle oturmak niyetiyle bulunan, yani ikametgâh tesis edilen devleti alâkadar eder¹⁵.

Anglo-Amerikan müellifleri, kendilerine karşı ileri sürülen tenkitlere cevaben, bu usûlün zaten kara Avrupası müellifleri tarafından da kabul edilmiş olduğunu, fakat kara Avrupasının Napolyon Kanunu ile bu usûlden uzaklaştığını söylerler. Öte yandan her şeyden önce, İngiliz Hukukçularının ikametgâh kanununa verdikleri mânayı bilmek lâzımdır derler. Anglo-Amerikan sistemine göre hiç bir şahıs ikametgâhsız olamaz ve bir şahsın bir tek ikametgâhı bulunur ki bunu da doğumla kazanır. Yani bu müelliflerin kasdettikleri ikametgâh menşe ikametgâhtır¹⁶. Sahih nesepli bir çocuğun ikametgâhı doğduğu andaki babasının ikametgâhtır. Eğer çocuk gayri sahîh nesepli ise bu taktirde anasının doğduğu andaki ikametgâhı çocuğun da ikametgâhtır. Bu ikametgâhın değiştirilmesi mümkün olmakla beraber İngiliz hukukuna göre bu fevkalâde zordur. Çünkü her şeyden önce mahkemenin ikametgâh değişikliğini kabul etmesi lâzımdır.

(15) Beale, J.: Les principes directeurs de la doctrine du conflit des lois, sf. 293 (Fişek, sf. 25'den naklen).

(16) Birde İradî ikametgâh vardır, irade muhtariyet prensibini kabul etmiş olan müellifler ikametgâh kanunla değil fakat, ferdin şahsî iradesi ile tayin olunur derler. İkametgâh, şahıs nereyi kabul etmişse orasıdır; ve mademki esas vasıfları dolayısıyla ikametgâhın tayininde irade esastır, şu halde ikametgâhın tayininden doğan ihtilâflardan da şahsın iradesine bakmak gerekir. Yoksa millî veya herhangi diğer bir kanuna değil. (Ansay, Tuğrul: İkametgâhın Tayininden Doğan Kanunlar İhtilâfı. AÜHFD. 1953, C. 10, sf. 666.)

Aynı duruma Amerikan Hukukunda da tesadüf etmekteyiz. Örneğin Restantemantin ikametgâhı ilgilendiren maddelerinde, bir yerde devamlı bir şekilde de olsa oturmanın ikametgâh tesisine kâfi gelmeyeceği belirtilmiştir.

Bu itibarla ikametgâh esasına yapılan tenkitler mesnetsiz kalmaktadır. Anglo-Amerikan Hukukunda ikametgâh değiştirmek tabiyet değiştirmekten belki daha zordur¹⁷.

Günümüzde ahkâmı şahsiyeye hangi kanunun tatbik edileceği hususunda müellifler hem fikir değildir: bir kısmı millî kanunun, bir kısmı ise ikametgâh kanununun tatbikine taraftar görünmektedirler.

Millî kanununun tatbikini kabul edenler şu fikirlere istinat etmektedirler¹⁸.

İkametgâh Feodalite devrinden kalan ve fertleri toprağa bağlayan bir esastır. Halbuki millî kanun esası böyle bir sakınca taşmadığı gibi diğer bir takım ihtiyaçları da karşılayacak durumdadır. Şöyle ki: millî birliğin unsurlarından biri de kanun birliğidir. Devletin, ülkesi dışında bulunan vatandaşlarına kendi kanunlarını uygulamaktan vazgeçmesi hakimiyet hakkından vazgeçmesi anlamına gelir.

Kanunlar milletlerin özellikleri nazara alınarak yapılmış olduğundan, fertlere kendi millî kanunlarının uygulanması ailede birlik ve güvenliği sağlar. Bu nedenle, ahkâmı şahsiyeye tek bir kanunun uygulanması ve bu kanunun da şahsın millî kanunu olması gerekir.

Bugün kara Avrupası devletlerinin büyük bir kısmı ve bazı Lâtin Amerika devletleri millî kanun esasını kabul etmişlerdir¹⁹.

B) DOĞUMDAN İTİBAREN SAHİH NESEPTEN DOĞAN TEŞRİİ (YASAMA) YETKİ İHTİLÂFLARI

1° Ana-baba ve Çocuğun Müsterek veya Ayrı Tabiyette olmalarına göre uygulanacak kanun

- a — Ana-baba ve çocuğun müsterek şahsî kanuna tabi olmaları
- aa) Müsterek millî kanunun tatbiki

(17) Fişek, age, sf. 26.

(18) Berki, O.F.: age., sf. 123 vd; Uluocak, E, age, sf. 8.

(19) Sevig, M. Raşit: Devletler Hususî Hukuku 2. B, C, I, sf. 123 vd.

Sahih nesepe genellikle doğumla kazanılan bir statü olduğundan çocuğun doğumu zamanındaki şahsî kanunun uygulanması tabiidir.

Çocuk, doğum zamanında toprak ve kan olmak üzere iki esasa göre tabiiyet kazanır. Toprak esasına göre tabiiyet kazanmada, çocukla tabiiyetini kazandığı ülke arasında, o ülke üzerinde tesadüfi olarak doğmuş olmaktan başka herhangi bir bağ mevcut değildir²⁰. Bu itibarla kan esasının uygulanarak, çocuğun babasının tabiiyetini alması yerinde bir görüştür. Bunun neticesinde de doğumla kazanılan nesebe şahsî kanun olarak müşterek millî kanunun uygulanması gerekir.

bb) Müşterek ikametgâh kanununun uygulanması

Anglo-Amerikan sistemi tarafından benimsenmiş olan görüşe göre, sahîh nesepten doğan kanun ihtilâflarına taraflar aynı tabiiyette iseler müşterek ikametgâh kanunu, farklı tabiiyete iseler babanın ikametgâhı kanunu uygulanmalıdır.

İkametgâh kanunu esas millî kanun esasından daha realist bir sistemdir. Çünkü fert, muayyen bir hukuk nizamı içinde yaşamayı arzu ettiğinden orada ikametgâh tesis etmiştir. Milliyet, sadece siyasi bir bağlılığın ifadesidir. Fert, siyasi bağlarının bulunduğu memleketin yaşama tarzını reddederek başka bir yerde yerleşebilir. Bu itibarla onu, istemediği bir kanuna tabi kılmak doğru değildir²¹.

b — Ana-baba ve çocuğun farklı tabiiyette olmaları halinde uygulanacak kanunun tayini Devletler Hususî Hukukunda ihtilâflı bir meseledir. Bu konudaki görüşleri üçe ayırarak inceleyebiliriz:

aa) Babanın, çocuğun doğumu zamanındaki ikametgâhı kanunu

Anglo-Amerikan sistemi tarafından benimsenmiş olan bu görüşe göre, sahîh nesepten doğan kanun ihtilâflarına ailenin reisi olması hasebiyle babanın ikametgâhı kanunu uygulanmalıdır. Çünkü, nesepe sadece çocuğu etkileyen tek taraflı bir mesele değildir. Eğer evlilik dışı bir çocuğun nesebi tashih edilmişse, tashih sadece çocuğun statüsünü etkilemez, aynı zamanda babanın statüsünü de değiştiri-

(20) Alman Medeni Kanununa başlangıç kanunu, Çin Kanunu, Japon Kanunu, Bugar Kanunu, Fransız Medeni Kanunu, İtalyan, Hollanda, Polonya, Irak Medeni Kanunları (Berki, O.F., sf. 126).

(21) Guttman, E.: The status of Legitimacy in Comparative Conglict of Law. (The international and Comparative Law Quarterly, vol. 8., 1959: sf. 680).

rir²². Kaldı ki, babanın kanununun uygulanması aile birliğinin muhtaç olduğu istikrarı sağlar²³.

Genellikle kabul edildiğine göre, nesebi idare edecek yetkili ikametgâh kanunu, çocuğun doğumu zamanındaki babanın ikametgâhı kanunudur. Fakat çocuk, baba öldükten sonra, veya evlilik sona erdikten sonra doğmuş ise babanın ölüm zamanındaki veya evliliğin sona erdiği zamandaki ikametgâhı kanunu tatbik edilir²⁴.

Bazı davalarda, Danimarka mahkemeleri bu kanunun çocuğun doğduğu ana göre değil, fakat gebelik zamanına göre tayin edilmesi gerektiği yolunda karar vermişlerdir. Bazı Fransız yazarları da aynı görüşü savunmaktadırlar²⁵. Ne var ki, bu çözüm tarzı tatmin edici değildir. Çünkü herşeyden önce, gebelik anını kesin olarak tayin etmek mümkün değildir. Kaldı ki, baba, çocuğun nesebini etkilemek kastıyla gebelik zamanı ile doğum anı arasındaki ikametgâhın keyfi olarak değiştirilebilir²⁶.

İngiliz Hukukuna göre ana-baba ve çocuğun şahsi kanunları çoğu kez aynıdır. Çünkü evlilik devam ettiği müddetçe ana-baba ve çocuk aynı ikametgâha sahiptirler. Fakat, ana kendisine iradî bir ikametgâh seçmişse durum ne olacaktır? Bu hususta henüz kesin bir karar verilmiş değildir. Bazı İngiliz hakimleri bu durumda babanın ikametgâhı kanununun, diğerleri ise çocuğun ikametgâhı kanununun tatbiki gerektiğini ileri sürmüşlerdir²⁷. Mahkemeler genellikle birinci görüşü kabul etmişlerdir. Çünkü, yukarda da belirttiğimiz gibi, nesep, sadece çocuğu etkileyen tek tarafı bir statü değildir. Bu itibarla çocuğun nesebi, çocuk baba öldükten sonra bile doğmuş olsa, babanın son ikametgâhı kanununa tabî olmalıdır. Ananın, doğumdan önce ikametgâhında değişiklik yapması neticeyi etkilememelidir.

bb) Babanın, çocuğun doğumu zamanındaki millî kanunu

Babanın, çocuğun doğumu zamanındaki millî kanununun uygulanması esası Anglo-Amerikan sistemine yakın bir sistemdir. Al-

(22) Wolff, Martin: Private International Law, Oxford, 1962, sf. 382.

(23) Göger, E.: age., sf. 184.

(24) Rabel, Ernst: Private International Law, Chicago 1945, sf. 559.

(25) Veith, RVIHWB, IV. 421 (Wolff, M. sf. 381'den naklen.)

(26) Wolff, M: age., sf. 381.

(27) Wolff, M: age., sf. 381 ve 382.

man Hukuku tarafından benimsenmiş olan bu sistem aile hukukunun muhtaç olduğu istikrarı sağlar.

Nesep, çocuğun doğumla kazandığı bir statü olduğu için çocuğun doğumu zamanındaki millî kanunun uygulanmasından daha tabii bir şey olamaz.

Avrupanın aile bünyesi ve ailenin reisi olması sıfatıyla babaya bağlı olması, Alman, Avusturya ve İsviçre Hukuklarının çocuğun nesebine babanın millî kanununu uygulamalarına yol açmıştır. Bu suretle çocuğun nesebini onun kendi kanunu değil fakat başka bir şahsın kanunu tayin etmektedir²⁸.

Çocuğun evlilik içinde doğmadığını tesbit için herşeyden önce onun tabiiyetinin bilinmesi gerekir. Çocuk, toprak esasına göre kazanılan tabiiyet müstesna daima, doğduğu anda babasının tabiiyetini alır.

Bu sistem her ne kadar aile birliğinin korunmasını sağlarsa da, her zaman hakkaniyete uygun neticeler tevhit etmez. Örneğin, Amerikan Mahkemeleri önünde boşanan Türkün Amerika da evlendiğini ve bu evlilikten çocukları olduğunu varsayalım. Türk Hukukuna göre, bu çocukların nesebi sahih olmayacaktır²⁹.

cc) Çocuğun millî kanununun uygulanması

Fransız müelliflerine göre, Ahkamı şahsiye alanındaki millî kanun burada da kabul edilmelidir³⁰. Çocukla baba aynı tabiiyette iseler müşterek millî kanunları, farklı tabiiyette iseler çocuğun millî kanunu uygulanmalıdır. Çünkü, nesep bağı çocuğun haline taallük eden bir husustur. Diğer taraftan bu kanun çocuğa ana-baba karşısında yeknesak bir statü verdiği gibi çocuğun menfaatlerini de daha iyi korur³¹.

Fransız Temyiz mahkemesi çeşitli kararları ile doktrindeki te-reddütlere son vererek nesebe uygulanacak kanunun çocuğun kanununu olduğu neticesine varmıştır³². Fakat, 8 Mart 1938 tarihli bir

(28) Guttman: age., sf. 680.

(29) Göğ'er, E.: age., sf. 184.

(30) Göğ'er, E.: age., sf. 185.

(31) Göğ'er, E.: age., sf. 185.

(32) Batiffol, Henri: Traité Élémentaire De Droit International Privé. 1955. sf. 530 vd.

kararla hukuk dairesi, bir Fransız annenin Fransız kanunu tarafından tayin edilen şartlar ve şekiller içerisinde, çocuğunu tanıma hakkına sahip olduğuna hükmetmiştir. Olayda çocuk evlenme yolu ile başka bir tabiiyet iktisap etmişti; fakat sonradan iktisap ettiği tabiiyet kanunu tanımayı kabul etmemiştir. Kararda kullanılan formül, Fransız tarafın daima istediği zaman Fransız Mahkemeleri önünde kendi şahsi kanununu ileri sürebileceği şeklindedir³³. Bununla beraber bu karar, daha önceki çözümden de pek vaz geçmiş sayılmaz. Şu anlamda ki, taraflardan hiçbirisi Fransız değilse veya Fransız tarafın kanununun uygulanmasında bir menfaat yoksa, çocuğun kanunu yetkili kalmaktadır.

Bu çözüm şekli tabii nesep için çok gerçekçi bir görüşü ifade etmektedir. Burada, meşru bir nesep içerisindeymiş gibi bir aile yaratmak değil, fakat çocuğun menfaatlerini dikkate almak söz konusudur.

Fransız doktrini uzun zaman babanın şahsi kanununun lehinde olmuştur. Fakat, bu görüş tenkit edilmiştir. Ancak buna yöneltilen tenkitler, şahsi kanunun bir şahsın kanunu olduğu görüşünden hareket etmiştir. Bunu savunmak güçtür. Çünkü burada iki kişinin menfaati söz konusudur. Öyleyse, şahsın kanununun aile kanunu olacağı veya en azından aile ilişkileri kanunu olacağı sonucuna varılmalıdır.

dd) Her iki kanunun birlikte uygulanması

Bu sisteme taraftar olan müelliflere göre nesep, hem babanın hem de çocuğun şahsi halini ilgilendirir. Bu itibarla babanın hali ve meşru ailesi mevzubahistir diye sadece onun kanununu yetkili kılmak ne kadar yanlış ise, çocuğun hali ve himayesi mevzubahistir diye sadece çocuğun kanununu yetkili kılmak ta o kadar yersizdir. Bundan dolayı her iki kanundan birinin tercihi için makul bir sebep bulmak mümkün değildir³⁴.

Bu sistem makul görünmekle beraber pratikte uygulanması çok zordur. Burada karşılaşıcağımız en büyük zorluk, yetkili kanunların uzlaştırılmasıdır.

Aynı hukuki ilişki hakkında yetkili olan ve birbirinden farklı hükümler ihtiva eden iki kanunun birlikte uygulanması acaba nasıl gerçekleşecektir? Bu hususta iki fikir ileri sürülmektedir³⁵.

(33) Nomer, Ergin: Devletler Hususi Hukukunda nafaka, İstanbul 1967, sf. 129.

(34) Fişek, H.: age., sf. 54.

(35) Göger, E.: age., sf. 95 vd.

Birinci fikre göre, Devletler Hususî Hukuku kaidelerine göre hareket edilerek kanunlar uzlaştırılmalı, ikinci fikre göre ise, iç hukuk kaidelerine göre hareket edilerek kanunlar uzlaştırılmalıdır.

Aynı hukuki ilişkiye birden çok kanunun uygulanmasına yol açan Devletler Hususî Hukuku kaideleri arasındaki farklılığı gidermek için hâkim, Madenî Kanununun 1. maddesine göre kaide yaratmalıdır. Hakim, uzlaştırmayı sağlayacak Devletler Hususî Hukuku kaidelerini yaratırken toplumun menfaatlerini olduğu kadar tarafların menfaatlerini de gözetmelidir.

Bu konudaki ikinci fikir ihtilâfa yol açan Devletler hususî Hukuku kaidesini olduğu gibi bırakarak iç hukuk kaidelerini uzlaştırmayı öngörmektedir. Bu halde de hâkimin tarafların ve toplumun çıkarlarını gözetmesi gerekir³⁶.

2° Kanunu Yetkili Olan Kimsenin Tabiiyetsiz olması Halinde Uygulanacak Kanun

Tabiiyetsizlere tatbik edilmesi lâzım gelen kanun hakkında doktrin, mevzuat ve mahkeme içtihatlarında birlik mevcut olmayıp, bu hususta, en son millî kanunun tatbiki³⁷, ikâmetgâh kanununun tatbiki³⁸, ve hâkimin kanunun tatbiki olmak üzere üç sistem ileri sürülmüş bulunmaktadır.

Hukukumuzda tabiiyetsizlere hangi kanunun tatbik edileceğine dair sarih bir hüküm mevcut değildir. Müellifler bu konuda ikâmetgâh kanununun tatbikine mütemail görünmektedirler³⁹. Eğer tabii-

(36) Göger. E.: age., sf. 95vd.

(37) Bu sistem Alman Medenî Kanununa Methal Kanununun 29. maddesi tarafından kabul edilmişti. Fakat, Alman Müelliflerinin tenkidine maruz kalmış olması hasebiyle 1930'da değiştirilmiştir. (Berki, O.F., DHH, sf. 51 vd. 52).

(38) Tabiiyetsizlere ikâmetgâh kanununun tatbiki sistemi, bir çok kanunlar ve mukaveleler tarafından kabul edilmiştir. Örneğin: 1898 tarihli Japon Kanunu, 1918 tarihli Çin Kanunu, Brezilya Medenî Kanunu, 1891 tarihli İsviçre Federal Kanunu, 1962 tarihli Polonya Kanunu.

Bu sistemi kabul eden mukaveleler ise 1902 ve 1905 tarihli La Haye mukaveleleridir. Bu mukaveleler tabiiyetsizlere ikâmetgâhı olmadığı taktirde buldukları yer kanununun tatbik olunacağını kabul etmişlerdir. (Berki, O.F.: DHH., sf. 52).

(39) Berki, Şakir: Tatbiki Devletler Hususî Hukuku, sf. 43; İleri, Suphi Nuri: Kanunlar çatışması, İst. 1934, (Berki, O.F.: DHH., sf. 63' den naklen sf. 22); 403 sayılı TVK md. 6-a'daki hüküm de bu görüşü destekler niteliktedir.

SAHİH NESEPTEN DOĞAN KANUNLAR İHTİLAFI

yetsizlerin ikametgâhları yoksa veya birden çok ikametgâhları varsa buldukları yer kanununa tabî olurlar⁴⁰.

Mültecilerin tabi olacakları kanun meselesi, mültecilerin hukuki durumu hakkındaki sözleşmede hükme bağlanmış bulunmaktadır. Adı geçen sözleşmede millî kanunlarını muhafaza eden mültecilere dahi ikâmetgâhları kanununun tatbiki yoluna gidilmiştir. Sözleşmenin 12. nci. maddesi şu hükmü ihtiva etmektedir.

1) "Her mültecinin şahsi statüsü ikametgâhı memleketinin kanununa, ikametgâhı yoksa bulunduğu memleketin kanununa tabidir.

2) Mülteci tarafından evvelce iktisap edilen ve şahsî statüye dahil olan haklara her Âkit Devlet tarafından gerekirse bu devletin mevzuatının gösterdiği şartları yerine getirmek kaydıyla riayet olunur. Ancak, bahis konusu hakkın, şahıs mülteci olmasaydı o devletin mevzuatı tarafından tanınacak haklar arasında bulunması lâzımdır".⁴¹

3° Kanunu Yetkili Olan Şahsın Çok Tabiiyetli Olması

Tabiiyetlerinden birisi hâkimin mensup olduğu devlet tabiiyeti ise, hâkim, kendi kanununu "millî kanun" olarak tatbik eder. Bu husus 12 Nisan 1950 tarihli "Tabiiyet İhtilâflarına dair bazı meseleleri derpiş eden Lahey sözleşmesi" içinde sarih olarak ifade edilmiştir. İki veya daha fazla vatandaşlığa sahip olan kişi, vatandaşı bulunduğu her devlet tarafından kendi vatandaşı olarak telâkki edilebilecektir⁴².

İki veya daha fazla tabiiyetlerden hiçbirisi hâkimin mensup olduğu devletin tabiiyeti değilse, hâkim, millî kanunun tayininde şahsın hangi devletin hakimiyeti altında olduğunu araştırır. Yukarıda adı geçen sözleşmede de aynı husus kabul edilmiştir. Sözleşme aynen "üçüncü bir devlet, şahsın haiz olduğu vatandaşlıklardan birisini, ya kişinin mutad meskeninin bulunduğu devlet vatandaşlığını veya fiili

(40) Berki, O.F.: DHH., sf. 53.

(41) Altuğ, Y.: age., sf. 132.

(42) İsviçre Federal Mahkemesi velayet hakkının sona ermesi neticesi bir vasi tayini ile ilgili davada, İsviçre vatandaşı bulunan bir şahsın ayrıca yabancı bir vatandaşlık kazanmış olması halinde, İsviçre makamları tarafından bu kimsenin yabancı devletlerdeki Hususi Hukuk münasebetleri bakımından İsviçre vatandaşlığının nazara alınacağını hükme bağlamıştır.

(5/XI/1960, Jdt., 1961-1.272) (Uluocak, N.: age., sf. 17).

hadiseler muvacehesinde kişinin en ziyade bağlı bulunduğu vatan-daşlığı tanıyabilir" demektedir. Kişinin en ziyade bağlı bulunduğu devleti tayin ederken daimî meskeninin bulunduğu veya ticari muamelelerini temerküz ettirdiği memleket rol oynuyabilir⁴³.

Meseleyi Türk Hukuku bakımından incelediğimizde, bu konuda müellifler arasında birlik olmadığını görürüz. Bazıları ikametgâh kanununun⁴⁴, bazıları da en ziyade bağlı bulunulan devlet kanununun tatbikine taraftardır⁴⁵.

Bir şahsın en ziyade bağlı bulunduğu devletin tayini hususundaki ölçüler subjektif olduğu için, bu sistemin kabulünün haklı bir gerekçeye dayanmadığı fikrindeyiz. Diğer taraftan ikametgâh esasî şahsî kanunun tayininde tabiiyet kadar kuvvetli bir ölçüdür. Bu itibarla şahs birden ziyade tabiiyeti haiz bulunuyorsa ikametgâh kanununa, ikâmetgâhı yoksa bulunduğu yer kanununa tâbi olmalıdır.

C) TÜRK HUKUKUNA GÖRE DOĞUMDAN İTİBAREN SAHİH NESEPTEN DOĞAN TEŞRİİ YETKİ İHTİLÂFLARI

Ahkamî şahsiye alanındaki yetkili kanunu tesbit etmek için Türk Devletler Hususî Hukukunu iki devreye ayırarak incelemek yerinde olur.

1° 1330 (1914) tarihli kanundan önceki devre

Bu devredeki Türk Hukukunun en bariz özelliği dini hukuktan mülhem olmasıdır. Osmanlı İmparatorluğunun sınırları içinde bulunan şahıslar Türk ve yabancı olmalarına göre değil, fakat müslüman, gayri müslüman olmalarına göre ayırt ediliyordu. Bundan dolayı Türkiye'de bulunan müslüman yabancılar Türk tebası olmalarına rağmen Türk kanunlarına tâbi tutuluyor. Buna mukabil müslüman olmayan Türk vatandaşları kendi patrikhane veya cemaatlerine has kurallara tabî oluyorlardı.

(43) Lahey Daimi Hakem Divanı, 3 Mayıs 1912 tarihli kararında ve Lahey Beynelmîlel Adalet Divanı da 6 Nisan 1955 tarihli kararında bu yolda hareket etmişlerdir. Uluocak, N.: age., sf. 18.

(44) Metya, Devletler Hususî Hukuku Ders Notları, sf. III; Fişek, H.: age. sf. 74 (Berki, O.F.: DHM., Sf. 56'dan naklen.)

(45) Berki, Ş.: Tatbiki Devletler Hususî Hukuku, Sf. 43.

Kapitülasyonlardan istifade eden yabancı devlet tebası ise zaten kendi millî kanunlarına tabî idi.

Fakat burada, Kapitülasyonlardan istifade etmeyen devlet tebasının hangi kanuna tâbi olacağı sorusu akla gelebilir. 1910 senelerinde yazılmış bir Devletler Hususî Hukuku eserinde Kapitülasyonlardan istifade etmeyen Devletlere mensup şahısların Osmanlı Devleti kanunlarına tabi olacağı şeklinde bir ifade kullanılmıştır⁴⁶.

2° 1330 tarihli Muvakkat Kanun ve Bugünkü Devletler Hukuku Sistemimiz

Bugünkü Devletler Hukuku sistemimiz 1330 tarihli muvakkat kanun ve diğer devletlerle bu konuda akdetmiş olduğumuz antlaşmalarla idare edilmektedir. Meseleyi Türkiye'de bulunan yabancılar ve yabancı memleketlerde bulunan Türkler bakımından ikiye ayırarak inceliyelim.

a — Türkiye'de bulunan yabancılar

Türkiye'de bulunan yabancıların ahkâmı şahsiyelerine hangi kanunun uygulanacağı hususunda 1330 tarihli muvakkat kanunda hüküm vardır. Adı geçen kanunun 4 ncü. maddesine göre, gayri menkûle ilişkin miras ve vasiyet müstesna, Türkiye'de bulunan yabancıların ahkâmı şahsiyelerine kendi milli kanunları uygulanır.

Ancak, gerek muvakkat kanunun 4 ncü maddesi gerek Devletler Hususî Hukukunun diğer kaideleri millî kanunun yetkisine bazı istisnalar koymuş bulunmaktadırlar⁴⁷.

aa) Baba ve çocuğun aynı yabancı devlet tabiiyetinde olmaları

Baba ve çocuk aynı yabancı devlet tabiiyetinde iseler muvakkat kanunun 4 ncü maddesi mucibince millî kanun esası kamu düzeni istisnası saklı kalmak şartı ile uygulanır.

bb) Baba ile çocuğun ayrı yabancı devlet tabiiyetinde olmaları

Baba ve çocuk ayrı yabancı devlet tabiiyetinde bulunuyorlarsa Devletler Hususî Hukuku kaidelerinden hareket edilerek yetkili kanunun bulunması lâzımdır.

(46) Hasan, Sırrı: Hukuku Hususiyeyi Düvel, Dersaadet, 1326 (Fışek, H.: age., sf. 31'den naklen.)

(47) Bkz.: sf. 30.

Yetkili kanunu Türk doktrinindeki üç görüşe göre şöyle belirtmemiz mümkündür:

Birinci görüşe göre, babanın ve çocuğun millî kanunlarının birlikte,

İkinci görüşe göre babanın millî kanununun

Üçüncü görüşe göre de çocuğun millî kanununun uygulanması gerekecektir.

Türk Doktrinindeki hakim kanaat çocuğun millî kanununun uygulanması yolundadır. Çünkü, nesebi hem çocuğun hem de babanın millî kanununa tabi kılmak uygulamada bazı güçlüklerle yol açar⁴⁸. Diğer taraftan ehliyetsizliği nedeniyle korunmaya muhtaç olduğu için çocuğun kanunu tercih edilir. Fakat, fikrimizce çocuğun millî kanunu esasının uygulanması bütün ihtiyaçları karşılayacak nitelikte değildir. Çocuk vatansız olabileceği gibi çok tabiiyetli de olabilir. Bundan başka nesep çocukla babanın halini eşit ölçüde iltendirir. Taraflardan birinin ehliyetsizliği çocuğun kanununun tercihi için yeterli sebep değildir. Bu itibarla baba ve çocuğun ayrı tabiiyeti olması halinde ikisi arasında dengenin sağlanması için daha istikrarlı bir bağlama kaidesi bulmamız gerekir. Bu bağlama kaidesi ise müşterek ikametgâh kanunudur. Tarafların müşterek ikametgâhlarının bulunmaması halinde babanın millî kanununun uygulanması yerinde olur⁴⁹.

b — Yabancı ülkelerde bulunan Türkler

1330 Tarihli Muvakkat Kanun Türkiye'de bulunan yabancılar hakkında hüküm ihtiva etmekle beraber, yabancı memleketlerde bulunan Türkler ve yabancılar hakkında hiç bir hüküm ihtiva etmediğinden meselenin halli doktrin ve mahkeme içtihatlarına kalmaktadır.

Türkiye dışında bulunan şahıslar arasında cereyan eden hukukî ilişkileri düzenlemek üzere doktrinde muhtelif fikirler ortaya atılmıştır.

Bazı müellifler Hukuk Muhakameleri Usulü Kanununun 18 nci maddesi ile, yabancı mahkeme ilânlarının tenfizine dair 540. mad-

(48) Berki, O.F.: DHH., sf. 204.

(49) Göğür, E.: age., sf. 187

SAHİH NESEPTEN DOĞAN KANUNLAR İHTİLAFI

desinden mülhem olarak kanun vazınının yabancı memleketlerde bulunan Türklerin ahkamı şahsiyesine millî kanunları olan Türk Kanunlarının tatbikini emrettiği görüşünü savunurlar⁵⁰.

Fakat diğer bazı müellifler⁵¹, bu fikri mantıki bulmayarak, kanunlar ihtilâfına dair hükümler ihtiva eden ve HMUK.'dan çok daha önce yapılmış olan muvakkat kanundaki boşluğu HMUK.'nun kazafı yetkiye ve ilâmların tenfizine dair hükümleriyle doldurmaya çalışmak mutlaka bir metin elde etmek maksadından başka bir şeye matuf olamaz. Oysa, bir neticeye varmak için mutlaka bir metine dayanmak gerekmez. Kanunda boşluk olduğu zaman, bu boşluğun nasıl doldurulacağı hususunda hukukçuların elinde başka vasıtalar vardır. Bize bu hususta yol gösterecek vasıta, Türkiye'deki yabancıların ahkamı şahsiyesine millî kanunların tatbik edilmesine dair olan hükümdür. Bu hükümden istidlâl yolu ile yabancı ülkelerde bulunan Türklerin ahkâmı şahsiye bakımından millî, yani Türk Kanunlarına tabi olmaları icâp edeceği neticesine varılabilir. Yargıtay 2. HD. de 6 Mart 1933 tarihli ve 757 numaralı bir kararında bu yolda içtihadda bulunmuştur derler⁵².

Bu konuda doktrinde ileri sürülen fikirlerden birisi de müktesep hak bir memlekette usulü dairesinde iktisap edilen hak demektir.

Bu görüş kabul edildiği takdirde Türk Devletler Hususî Hukukunun genel esasları oldukça kolaylaşacaktır. Şöyle ki Türkiye'de bulunan yabancılara mülkîlik esaslarına göre Türk Kanunu, yabancı ülkelerde bulunan şahıslara da kazanılmış haklar teorisi uygulanacaktır. Ancak, müktesep haklar teorisi bütün ihtiyaçları karşılayacak genel bir teori haline getirilemez. Kaldı ki bugün devletlerin kanunlar ihtilâfı sistemi bu teoriden uzaklaşmış bulunmaktadır⁵³. Bu nedenle Türkiye'de yabancı hukukun uygulanması ile ilgili olarak bu nazariyeden faydalanılamıyacağı kanısındayız.

(50) Birsén, Droit International Privé (La Vie Juridique Des peuples, Turquie, 1938, sf. 399); SALEM, Le Droit International privé de la Turquie (Répertoire, VII, sf. 262 nu 199); M.R. Sevig, Devletler Hususî Hukuku, 2. B., C. I, sf. 386 (Berki, O.F.: DHH., sf. 128'den naklen.

(51) Yörük: Devletler Hususî Hukuku 2. B. sf. 224; Berki, Ş.: age. sf. 45 (Berki, O.F. age. sf 12 d.)

(52) Berki, O.F.: DHH., sf. 129-130.

(53) Göger, E.: age., sf. 128

Doktirinde ileri sürülen bu bizim taraftar olduğumuz diğler bir görüş, EHUT'nun kapsamına girmeyen konularda, genel bir kaide yerine her hukuki müessese için yetkili kanunun ayrı ayrı tesbit edilmesi şeklindedir. Sözü geöen kanunun kapsamına girmeyen ve haklarında diğler kanunlarda da hüküm bulunmayan hallerde hakim MK.'nun 1. nci maddesini uygulayarak neticeye varmalıdır. Şöyleki, hâkim hakkında pozitif DHH. kaidesi mevcut olmayan hukukî ilişki karşısında kendisi kanun koyucu gibi hareket ederek DHH. kaidesi yaratır. Örneğın, yabancı ülkelerde bulunan Türklerin ahkâmı şahsiyelerine ilişkin hususlarda Türk Kanunlarını uygulaması⁵⁴.

aa) Baba ve çocuk Türk vatandaşı iseler

Çocuğın doğumu anında baba ve çocuk Türk vatandaşı ise, yetkili kanun onların millî kanunu olan Türk Kanunudur.

bb) Baba ve çocuktan yalnız biri Türk vatandaşı ise bu halin pratik değeri pek yoktur. Zira, TVK.'na göre sahih nesepli çocuk doğumla babasının vatandaşlığını alır. Bu itibarla çoğu kez baba ve çocuk aynı tabiiyeti haiz olurlar. Fakat nazari olarak meseleyi incelersek, Türklerin ahkâmı şahsiyelerine Türk Kanunlarının uygulanacağı neticesine varırız. Ancak bu prensibe bazı istisnalar getirmek mümkündür. Örneğın Türk vatandaşı olmayan çocuğın veya babanın ülkesinde ikâmet ettiğı devletin vatandaşı olması ve ihtilâfın da aynı devlet mahkemesine getirilmiş bulunması halinde müşterek ikametgâh kanununa yetki tanımak gerekir⁵⁵.

D) NESEBİN TASHİHİNDEN DOĞAN KANUN İHTİLÂFLARI

1° Genel olarak

Evlilik dışında doğan bir çocuk nesebin tashihi müessesesi sayesinde sahih nesepli bir çocuk statüsünü kazanmak imkânını bulur.

Sahih, gayri sahih nesep farkı gözetmeyen hukuk sistemleri için nesebin tashihi müessesesi bahis konusu olamaz⁵⁶.

Sahih neseple gayri sahih nesep arasında fark gözeten ülkeler yönünden nesebin tashihi, evlenme, hâkim hükmü ve idari yoldan mümkün olmaktadır⁵⁷.

(54) Göğler, E.: age., sf. 123.

(55) Göğler, E.: age., sf. 188.

(56) Bkz., sf. 147.

(57) İnan, A.N.: age., sf. 156 vd.

SAHİH NESEPTEN DOĞAN KANUNLAR İHTİLAFI

Doğumdan itibaren sahih nesepten doğan kanun ihtilâflarında olduğu gibi burada da ana-baba ve çocuğun aynı veya ayrı tabiiyette olmalarına göre, meseleyi ikiye ayırarak incelemek gerekir.

2° Ana-baba ve çocuğun müşterek ve ayrı tabiiyette olmalarına göre uygulanacak kanun

a — Ana-baba ve çocuk müşterek şahsi kanuna tabi iseler

aa) Müşterek Millî kanunlarının tatbiki

Ana-Baba ve çocuk aynı tabiiyette iseler, nesebin tashihinden doğan kanun ihtilâflarına müşterek millî kanunları uygulanır. Zira, aile birliğinin istikrarını sağlamak ancak müşterek millî kanunun uygulanması ile mümkün olur⁵⁸.

Taraflar tabiiyetsiz veya çifte tabiiyetli iseler bu taktirde Devletler Hususî Hukuku kaidelerinin tatbik edilmesi gerekir⁵⁹.

bb) Müşterek ikametgâh kanununun tatbiki

İkametgâh kanunu esasî millî kanun esasından daha realist bir sistemdir. Çünkü, ikametgâh ferdin maddî ve manevî menfaatlerinin toplanmış olduğu bir yerdir. Fert muayyen bir hukuk nizamı içinde yaşamayı arzu ettiğinden orada ikametgâh tesis etmiştir. Bu itibarla, onu arzu ettiği bir hukuk nizamından başka bir nizama tabi kılmak doğru değildir. Binaenaleyh ana-baba ve çocuk aynı tabiiyette iseler nesebin tashihinden doğan kanun ihtilâflarına müşterek ikametgâhları kanunu, müşterek ikametgâhları yoksa buldukları yer kanunu uygulanmalıdır.

b — Ana-baba ve çocuk ayrı tabiiyette iseler

Ana-baba ve çocuğun farklı tabiiyeti haiz olmaları halinde uygulanacak kanun konusunda iki sistem ileri sürülmektedir.

aa) Nesebin tashihi zamanındaki babanın şahsi kanunu esasî

● Millî Kanunu

Yukarda da izah etmiş olduğumuz gibi nesebin tashihi muhtelif şekillerde olmaktaydı. Hükümdarın emirnamesi ile veya tanıma ile nesebin tashihinin hangi kanuna tabi olacağı meselesi henüz kat'i

(58) Millî Kanunun uygulanması lehindeki görüşler için bkz. sf. 7-8.

(59) Tabiiyetsiz ve çifte tabiiyetlilere uygulanacak kanun hakkında bkz. sf. 14-15.

bir şekilde gözülmemiştir. Kara Avrupası Kanunlar İhtilâfı kaidele-ri —Alman Sistemi—, ya nesep tashinin yapıldığı tarihteki babanın şahsî kanununun veya —Fransız, İtalyan ve İsviçre Sistemleri— hem babanın ve hemde çocuğun şahsî kanununun uygulanmasını öngö-rür. Her iki grup sistemde de çocuğun doğduğu an nazara alınmaz.

Ana ve babanın sonradan evlenmesi ile meydana gelen nesebin tashihi muteber bir evlenmenin hüküm ve neticelerinden olduğu için evlenmenin hüküm ve neticelerini idare eden kanunun nesebin ta-yininde de uygulanması yerinde olur. Bu esas İsviçre ve Avusturya Hukuk sistemleri tarafından kabul edilmiştir⁶⁰.

Babanın evlenme zamanında nesebin tashihine imkân vermiyen devlet tabiiyetinden ayrılarak buna imkân veren devlet tabiiyetine geçmesi halinde acaba çocuğun nesebi tashih edilebilir mi? Bu hususta muhtelif görüşler vardır. Fakat genellikle çocuğun nese-binin tashih edilebileceği görüşü kabul edilmektedir.

● Babanın çocuğun doğumu anındaki ikametgâhi kanunu ile nesebin tashihi zamanındaki ikametgâh kanununun birlikte uygulan-ması:

Babanın, çocuğun doğumu zamanındaki ikametgâh kanunu ile nesebin tashihi zamanındaki ikametgâh kanununun birlikte uygu-lanması esası "Common Law"un kabul etmiş olduğu bir prensip-tir⁶¹.

İngiliz Mahkemeleri bu kaideyi şöyle izah etmekteydiler: ço-cuk, doğduğu anda nesebin tashihine ehil olmadıkça, nesebi tas-hih edilemez.

1926 tarihli İngiliz nesep kanunu İngiliz iç hukukunu islâh eder-ken, bu eski kanunlar ihtilâfı kaidesini de değiştirerek Kara Avru-pası Devletler Hususî Hukuku prensibini benimsedi. Yani sonradan evlenme ile yapılan nesebin tashihini, evlenmenin yapıldığı zamanki babanın ikametgâhi kanununa tâbi kıldı⁶².

bb) Ana ve babanın müşterek millî kanunlarının uygulanması

Fransız Hukuk sisteminde nesebin tashihi evlenmenin hüküm ve neticeleri arasında yer alır. Bu itibarla evlenmenin hüküm ve ne-

(60) Göger, E.: age., sf. 189.

(61) Wolff, M.: age., sf. 394.

(62) Wolff, M.: age., sf. 394.

ticelerinin tabi olduğu kanun nesebin tashihi de uygulanır. Bu kanun, eşlerin aynı tabiiyette olmaları halinde nesebin tashihi anındaki müşterek millî kanun, ayrı tabiiyette olmaları halinde de nesebin tashihi anındaki müşterek ikametgâhları kanunudur⁶³.

E) TÜRK HUKUKUNA GÖRE NESEBİN TASHİHİ ALANINDAKİ YETKİLİ KANUN

1° Türkiye'de bulunan yabancılar

a — Ana ve babanın aynı yabancı devlet tabiiyetinde olmaları

Ana ve baba aynı yabancı devlet tabiiyetinde iseler, 1330 tarihli muvakkat kanunun 4 ncü. maddesi mucibince müşterek millî kanunları uygulanır. Ana-babanın evlenme zamanındaki müşterek millî kanunları nesebin tashihiye imkân vermemekle beraber sonradan kazandıkları kanun buna imkân veriyorsa çocuğun nesebinin tashihi mümkündür⁶⁴.

b — Ana ve babanın ayrı yabancı devlet tabiiyetinde olmaları

Ana ve baba ayrı yabancı devlet tabiiyetini haiz olmaları halinde nesebin tashihiye çocuğun doğumu zamanındaki millî kanunun uygulanması gerektiği görüşü ileri sürülmüştür⁶⁵. Ancak, çocuğun tabiiyetsiz veya çifte tabiiyetli olması halinde uygulanacak millî kanunu bulmak zor olacağından, bu görüş kabule şayan görülmemiştir. Bundan başka çocuğun doğumu zamanındaki millî kanunu nesebin tashihiye müsaade etmiyorsa çocuk nesebin tashihi imkânından yararlanamayacaktır.

Millî Kanunun bu mahzurları karşısında, nesebin tashihiye ana ve babanın nesebin tashihi zamanındaki müşterek ikametgâhları kanununun uygulanması fikri kabul edilebilir. Eğer ana ve babanın müşterek ikametgâhları yoksa buldukları yer kanunu uygulanacaktır.

c — Ana ve babadan birinin Türk olması hali

Bu halde çocuğun millî kanununun uygulanacağı görüşü Türk Yargıtayı tarafından 21 Ekim 1949 tarihli bir kararla kabul edilmiştir.

(63) Batıffol, DİP, no. 477 ve oradaki dip notu 95. (Göger, E.: age. sf. 190'dan naklen.)

(64) Göger, E.: age., sf. 191.

(65) bkz. sf. 18.

Bu karar, babası vatansız, anası adı telsik yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmış olan bir çocuğun 4727 sayılı kanun gereğince meşru çocuk olarak tesciline taalluk etmekteydi. Yargıtay burada Türk tabiiyetini haiz olan bir çocuğun 4727 sayılı kanunun bahsetmiş olduğu nesebi tashih imkânından faydalanmasını sağlamak istemiştir⁶⁶.

Burada hâkimle çocuk aynı tabiiyette oldukları için yargıtayın "Lex fori" esasından hareketle Türk Kanunlarını uyguladığı neticesine varamayız. Çünkü kararın en önemli kısmı "küçük anasının tabiiyetine tabi olup 4727 sayılı kanunun tatbiki gerekir" şeklinde bir ifade kullanmıştır. Eğer yargıtay "Lex fori" esasını tatbik etmek suretiyle bu neticeyi elde etseydi "küçük" tabirini kullanmayarak, "tarafardan biri Türk olduğu için Türk Kanunu" derdi. Yargıtay bu şekilde ifade imkânına sahipken, "küçük" tabirini kullanmış olmakla kararını çocuğun tabiiyetine istinat ettirmiştir⁶⁷.

2° Yabancı ülkelerde bulunan Türkler

a — Ana ve babanın Türk olması

Ana ve babanın Türk olması halinde nesebin tashihine ilişkin konulara tashih zamanındaki müşterek millî kanun olan Türk kanunu uygulanmalıdır. Babanın ve çocuğun tabiiyet değiştirmesi yetkili kanunu etkilememelidir⁶⁸.

b — Ana ve babadan birinin Türk olması

Bu halde de Türk Kanununun uygulanması Türk Devletler Hususî Hukuku sistemimizin icabıdır.

F) YETKİLİ KANUNUNUN İSTİSNALARI

1° Kamu düzeni

Devletler Hususî Hukuku alanında yetkili yabancı kanunun tatbiki kamu düzenini ihlâl ettiği taktirde bu kanun uygulanmaz prensibi bugün ittifakla kabul edilmiştir. Ancak, ittifak sadece bu noktaya münhasır kalmakta, fakat kamu düzeninin mahiyeti

(66) Fişek, H.: age., sf. 62.

(67) Fişek, H.: age., sf. 62.

(68) Göğer, E.: age., sf. 187.

SAHİH NESEPTEN DOĞAN KANUNLAR İHTİLAFI

ve tesirleri hakkında çeşitli görüşler ortaya atılmaktadır. Bizim konumuzu kamu düzeni dolayısıyla ilgilendirdiği için bu farklı görüşler üzerinde durmayacağız⁶⁹.

Muvakkat Kanununun 4.ncü maddesine göre, yabancı millî kanunun tatbiki kamu düzenini ihlâl ederse, kamu düzenine aykırı olan yabancı millî kanun tatbik edilmez, veya yabancı kanunun yerine Türk Kanunu uygulanır. Örneğin, M.K. mad. 245 mucibince, savcıya tanınmış olan dava hakkı kamu düzenine taallük eden hüküm olarak telâkki edilebilir. Bu itibarla yetkili millî kanunda böyle bir hüküm olmasa bile, bu madde hükmünün tatbik edilmesi lâzımdır⁷⁰.

2° Atıf

Bir hukukî meseleye müteallik davayı gören bir mahkemenin kanunlar ihtilâfı kurallarına göre, bu hukukî münasebete tabiki icap eden yabancı devlet kanununun ihtilafın hallini yabancı bir kanuna göndermesine atıf denir⁷¹.

Bu gönderme "Lex Fori" ye yapılmış ise bir dereceli atıf, "Lex Fori" den başka bir kanuna yapılmışsa iki dereceli atıf bahse konu olur. Örneğin, Türk Devletler Hususî Hukuku sistemine göre, ahkâmı şahsiyeye ilişkin bir davayı halle yetkili kanun ilgilinin millî kanunudur. Türkiye'de ikamet etmekte olan bir İngilizin nesebin tas-hihi davası açtığını düşünelim. Hâkim davayı İngiliz Hukukuna göre mi, yoksa o hukukun atıfta bulunduğu Türk Kanununa göre mi halledecektir?

Atıf meselesi, Devletler Hususî Hukukunda en fazla münakaşaya sebep olan meselelerden biridir. Müellifler atfı kabul etmek hususunda ittifak edememişler, bir kısmı lehinde, bir kısmı da aleyhinde deliller ileri sürmüşlerdir⁷².

Mevzuatımızda atıf genel olarak ahkâmı şahsiye meseleleri dolayısıyla mevzuubahis edilmemiş, fakat ahkâmı şahsiyenin unsurlarından olan ehliyet dolayısıyla Ticaret Kanunumuzun 678 nci maddesinde hükme bağlanmıştır. Mad. "Bir kimsenin polîçe ile borç-

(69) Daha geniş bilgi için bkz.: Berki, O.F.: DHH., sf. 85 vd.

(70) Kamu düzeni hakkında geniş bilgi için bkz. GÖĞER, Devletler Hususî Hukuku, Dördüncü bası, Ankara, 1977, s. 94-104.

(71) Berki, O.F.: DHH., sf. 58.

(72) Atfın lehinde ve aleyhindeki fikirler için bkz.: Berki, O.F.: DHH, sf. 63 vd.

lanması için ehliyeti, tabi olduğu devletin kanunu ile tayin olunur. Eğer bu kanun diğer bir ülkenin kanununa atıfta bulunuyorsa o kanun tatbik olunur” demek suretiyle gerek bir dereceli, gerek iki dereceli atfı kabul etmiştir.

Kanunun bu hükmü doktrinde görüş ayrılıklarına sebep olmuştur. Bu görüşleri üç görüşte toplamak mümkündür.

Kanunda bahsedilen polişe, emre muharrer senet ve çek hari-
cindeki ehliyet ve ahkâmı şahsiye meselelerinde atfa yer verilemez⁷³.

Ticaret Kanunumuzun bu hükmüne göre ancak bir dereceli atıf kabul edilebilir. Fakat yabancı hukuk Türk Hukukuna atıfta bulunmuşsa atfın nazara alınması yerinde olur.

Üçüncü görüş taraftarları ise Ticaret Kanununun atfa dair maddesinde, maddede derpiş edilen hususlardan başka yerlerde atfın kabul edilemeyeceğine dair herhangi bir hüküm mevcut olmadığından dolayı, atfın kabul edilmesi gerektiğini ileri sürerler. Yargıtay da 1.1.1944 tarih ve 460 sayılı kararı ile bu görüşü zımnen desteklemiştir. Bir İngilizin ahkâmı şahsiyesine taallük eden bir mesele dolayısıyla verilmiş olan bu kararda “İddia mucibince İngiliz Hukukunca ahkâmı şahsiye meselelerine ikametgâh kanununun tatbik edilmesinin icap ettiği hususunun tahkik edilerek o tarzda muamele yapılması gerektiği belirtilmiştir⁷⁴.”

Bu itibarla Türk Kanununun ahkâmı şahsiye mevzuunda yetkili saydığı yabancı kanun, ihtilâfın hallini Türk Kanununa veya yabancı bir kanuna havale etmişse, millî kanun yerine onun atıf yapmış olduğu kanunun uygulanması gerek Ticaret Kanunu gerek, Yargıtay Kararları icabındandır.

Ancak atıf Türk Kanununa değil de yabancı bir kanuna yapılmış ise yabancı kanun Türk Kamu düzenini ihlâl etmiyorsa uygulanır.

3° Vasıf İhtilâfı

Devletler hususî Hukukuna ilişkin bir ihtilâfı halletmek durumunda olan hâkim herşeyden önce bu ihtilâfa hangi kanunun uygulanacağı meselesini halledecektir. Ancak bu kanunun tesbiti için önce ihtilâfın mahiyetini tayin etmek gerekir.

(73) Seviğ, Muammer Raşit: Türk Kanunlarının nüfuz sahası İst. HF. Dergisi, 1942, S. I-II, sf. 201.

(74) Fişek, H.: age. sf. 36.

SAHİH NESEPTEN DOĞAN KANUNLAR İHTİLAFI

İhtilâfın mahiyeti acaba hangi kanuna göre tayin edilecektir. Bu konuda iki fikir ortaya atılmıştır. Bunlardan birincisi "Lex Fori"ye göre, yani hâkimin kanununa göre hukukî münasebetin vasfının tayin edileceği görüşüdür. İkincisi ise "Lex Caus" ya göre, yeni davayı halle yetkili kanunun hükümlerine göre ihtilâfın vasfının tayin edileceği görüşüdür⁷⁵.

Devletler mevzuatına göz atacak olursak, hemen hemen bütün devletlerde "Lex Fori" esasının kabul edilmiş olduğunu görürüz⁷⁶.

Türk mevzuatı bakımından meseleyi incelersek, 1330 tarihli kanunda bu hususta herhangi bir hükme rastlayamayız.

Türk müellifleri Yargıtay Kararının aksine "Lex Fori" esasını kabul etmişlerdir⁷⁷. Çünkü vasıf ihtilâfı, davayı halle yetkili kanunun tayin edilmesi esnasında ortaya çıkar. Yetkili kanunun tayini ise vasıf ihtilâflarının halline bağlı olacaktır. O halde, bir meçhulü diğer meçhul ile ispat edemeyeceğimizden vasıf ihtilâfının "Lex Fori" ye göre halledilmesi yerinde olur.

4° Ön Mesele

Sahih nesepe evlilik birliği içinde doğan veya evliliğin sona ermesinden itibaren 300 gün içinde doğan çocuğun nesebi olduğuna göre, herşeyden evvel, evlenmenin sahih nesebe vücut verebilmesi için, aslı ve şekli şartlar bakımından yetkili kanun hükümlerine uygun olarak yapılması lâzımdır. Bu itibarla, evliliğin muteberiyeti nesepten doğan kanun ihtilâflarının tetkikinde ön meseledir.

Reepe, evliliğin gayri muteber olduğunu tayin eden kanunun nesepe meselelerine de uygulanması gerektiğini iddia etmektedir. Çünkü, babanın şahsi kanununun nesebe uygulanmasının nedeni, bu kanunun çocuğun doğduğu anda evliliğin muteberiyetini tayin eden kanun olmasındandır. Eğer, bu kanuna göre evlilik muteber değilse, bu taktirde, bu kanun gayri muteberliğin neticelerinin tayinine de uygulanmalıdır.

(75) Fişek, H.: age., sf. 34.

(76) Örneğin Fransız Devletler Hususi Hukuku, Mısır Medenî Kanunu, Suriye Medenî Kanunu, Irak Medenî Kanunu.. "Lex Fori" esasını kabul etmişlerdir (Berki, O.F.: sf. 76).

(77) 2 HD. E. 2503-K.2793, 24.5.1945. (Fişek, H.: age., sf. 35).

Gerek Wolff, gerek Lewald bu görüşü reddetmektedirler⁷⁸. İddialarına göre, evlilik muteber olmasa dahi, Alman mahkemeleri muteber bir evlilik bulunmuş olsaydı ananın kocası olacak kişinin kanununa müracaatla Alman Tatbikat Kanununun 18 nci maddesini uygulayacaklardır⁷⁹.

Bu görüşü destekliyen Alman Temyiz Muhkemesi kararları vardır. Örneğin, Yunan Katoliği olan bir Bulgar Dresden'de evlendirme memuru önünde bir Protestan Alman kadını ile evleniyor. Müteakiben bir Protestan kilisesinde de dinî nikâh kıydırıyor. Bir zaman sonra koca, karısına karşı açtığı davada, küçük çocuğun annesinden alınarak kendisine verilmesini talep ediyor. Dava, çocuğun evlilik içi olmasına müsteniddir. Anne, buna karşı çocuğun evlilik içi olmadığını iddia ediyor, çünkü Bulgar hukuku ne medenî evlenmeyi ve ne de bir Yunan Katoliği inancına uygun olarak Yunan Katoliği olan Bulgar Tebaası ile diğer mezhepten bir yabancı arasında icra edilen nikâhı muteber saymaktadır. Yani Bulgar Hukuku bakımından evlenmenin muteber olmadığı iddia ediliyor. Nesep meselelerine Alman Devletler Hususî Hukuku bakımından, Tatbik Kanununun 18 nci. maddesine uygun olarak Bulgar Hukuku tatbik edilmektedir. Nesebin tayininde muteber bir evlenmenin yapıp yapılmadığı ön mesele idi. Diğer taraftan Almanya'da icra edilen bir evlenmenin şekli Tatbikat Kanununun 13 ncü, maddesine göre Alman Kanunlarına tâbiidir. Bu itibarla evliliğin muteberiyeti Bulgar Hukukuna göre halli icap eden bir ön mesele olmayıp sadece halli icap eden bir mesele olsaydı Bulgar Hukukunun tatbikine gidilmezdi. Nitekim Alman İstinaf Mahkemesi ve Temyiz Mahkemesi, evlenmeyi, evlenmenin muteberiyeti meselesini Bulgar Hukuku muvacehesinde dinî nikâh bakımından halletmişler ve bir evlenmenin mevcudiyetine Alman Hukukuna uygun olarak yapılan nikâh dolayısıyla değil, dinî nikâh yönünden ulaşmışlardır⁸⁰.

Fakat diğer görüşü yani, ön meselenin esas meselenin tâbi olduğu kanuna tâbi olmayacağı görüşünü destekleyen mahkeme

(78)Guttman; agm., sf. 682.

(79) EGBGB., mad. 18, I: "Bir çocuğun nesebinin sahih olup olmadığı, ananın kocasının, çocuğun doğumu anında Alman Tâbiyetini haiz olması veya koca doğumdan evvel ölmüşse son tâbiyetinin Alman olması halinde Alman Kanunlarına göre tayin olunur". (Ter: Nomer, Ergi: Devleter Hususî Hukukunda Ön Mesele, IHFM., S. XXVII sf. 352).

SAHİH NESEPTEN DOĞAN KANUNLAR İHTİLAFI

kararları da vardır. Örneğin, Münich Mahkemesi tarafların şahsi kanunu olan Rus Hukukuna uygun olarak aktedilmiş bir evlenmeyi hükümsüz saymıştır. Çünkü, bu evlilik akdin yapıldığı yer kanununa (Alman Kanunu) uygun olarak aktedilmemiştir. Mahkeme bu durumda 18 nci, maddeyi uygulamayı reddetmiştir. Sebep olarak ta bu maddenin evlilik bağı dışında, bir yabancından doğan çocuğun Almanya'da, sırf babasının kanunu birleşmeyi meşru bir evlilik saydığından dolayı sahih nesepli olarak kabul edilmesi sonucunu yaratamayacağı gösterilmiştir⁸¹.

Ancak Almanyada idarî tatbikat, ön meselenin esas meseleye hakim olan hukuku kanunlar ihtilâfı sistemine göre halledileceği şeklinde tezahür etmiştir⁸².

Kanaatimizce nesebi idare eden kanunun evliliğin muteber olup olmadığı meselesine uygulanması mümkün değildir. Hatta ön meselenin esas meselenin tabi olduğu kanuna tabi olması görüşünü savunan yazarlar bile evlilik bahis konusu olduğunda bunun kanunlar ihtilâfı kaidelerine tabi olması gerektiğini kabul ederler. Binaenaleyh, evliliğin sahih nesebe vücut verebilmesi için, muteber olup olmadığı meselesi evlenmeyi idare eden kanuna göre tayin edilir⁸³.

Evlenmenin aslî şartlar bakımından muteberiyeti konusunda kanunlar ihtilâfının kabul etmiş olduğu bağlama kaidesi millî kanun esasıdır. Taraflar aynı tâbiyette iseler müşterek millî kanunları, farklı tâbiyette iseler her birinin kendi millî kanunları uygulanır⁸⁴.

Evlenmenin ne şekilde yapılacağı Locus Regit Actum kaidesi mucibince yapıldığı yer kanununa tâbidir.

(80) Nomer, E.: agm., sf. 352-353.

(81) Guttman: agm., sf. 682.

(82) Nomer, E.: agm., sf. 303.

(83) Rabel: age., sf. 565.

(84) Berki, O.F.: DHH., sf. 147.

Doç. Dr. Emine AKYÜZ

K A Y N A K Ç A

- ALTUĞ, Yılmaz: Devletler Hususi Hukuku Bakımından Mülteciler, İstanbul, 1967.
- ANSAY, Tuğrul: İkametgâhın Tayininden Doğan Kanunlar İhtilâfı (AÜHFD., 1953, C. 10, sf. 666-687).
- BATIFFOL, Henri: Traité Elementaire De Droit International Privé, 1955.
- BERKİ, Osman Fazıl: Devletler Hususi Hukuku, C. II., Kanun İhtilâfları, Ankara, 1963.
- BERKİ, Osman Fazıl: Mukayeseli Medeni Hukuk Notları, Ankara, 1963.
- FİŞEK, Hicri: Gayrisahih Nesepten Doğan Kanunlar İhtilâfı, İstanbul, 1954.
- GÖĞER, Erdoğan: Devletler Hususi Hukuku (Kanunlar İhtilâfı) Ankara, 1968.
- GUTTMAN, Egon: The Status of Legitimacy in Comparative Conflict of Laws (The International and Comparative Law Quarterly, vol. 8, 1959, sf. 680 vd.
- İNAN, Ali Naim: Çocuk Hukuku, İstanbul, 1968.
- NOMER, Ergin: Devletler Hususi Hukukunda Nafaka, İstanbul, 1967.
- NOMER, Ergin: Devletler Hususi Hukukunda Ön Mesele (İHFD., 1962, XXVII, S. 1-4, sf. 340-356).
- ÖKÇÜN, Gündüz: Devletler Hususi Hukukunun Kaynakları, Ankara, 1967.
- RABEL, Ernst: The Conflict of Laws, C. I, Chicago, 1945.
- SEVİĞ, Muammer Raşit: Türk Kanunlarının Nüfuz Sahası, (İHFD., 1942, sf. 138-156).
- SEVİĞ, Muammer Raşit: Devletler Hususi Hukukunda Adli Selâhiyet (İHFD., S. I, 1941, sf. 138-156).
- SEVİĞ, Muammer Raşit: Devletler Hususi Hukuku, 2.B. C. I, İstanbul, 1947.
- ULUOCAK, Nihal Erdener: Devletler Hususi Hukukunda Bağlama Kaideleri Notları, İstanbul, 1968.
- VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet: Türk Medeni Hukuku, C. II., Aile Hukuku 5. B. İstanbul, 1965.
- WOLFF, Martin: Private International Law, Oxford, 1950.

SAHİH NESEPTEN DOĞAN KANUNLAR İHTİLAFI

KISALTMALAR

Age	:	Adı geçen eser
agm	:	Adı geçen makale
agn	:	Adı geçen not
Ank	:	Ankara
AÜHFD	:	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
B	:	Bası
bknz	:	Bakınız
C	:	Cilt
DHH	:	Devletler Hususi Hukuku
EHUK	:	Ecnebilerin Hukuk ve Vazifeleri Hakkında Kanun
İst	:	İstanbul
İÜHFD	:	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
MK.	:	Medeni Kanun
sf.	:	Saife
vd.	:	ve devamı